

Taikus judėjimas už gyvosios gamtos išsaugojimą VŠĮ „Girių inspekcija“
Kodas 306625563, Didlaukio g. 42-8, LT-08330 Vilnius, tel. +37067934089, el. paštas:
giriuinspekcija@gmail.com
LT487189900010700257

Adresatai:

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS VIII SKYRIAUS
„PUOSELĖSIME ATVIRĄ, DEMOKRATINĖS LIETUVOS KULTŪRĄ IR
PILIETINĘ TAPATYBĘ“ NUOSTATAS ĮGYVENDINANČIŲ VEIKSMŲ PROJEKTO**

2026 m. rugpjūčio 11 d. Nr. GI-2026-08-11-03

Vilnius

VŠĮ „Girių inspekcija“, veikianti viešojo intereso – gyvosios gamtos, biologinės įvairovės, miškų ir visuomenės teisės dalyvauti aplinkosaugos sprendimų priėmimo – gynimo pagrindu, susipažinusi su Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos VIII skyriaus „Puoselėsime atvirą, demokratinės Lietuvos kultūrą ir pilietinę tapatybę“ nuostatas įgyvendinančių veiksmų projektu, teikia pasiūlymus dėl kultūros paveldo, kultūrinio kraštovaizdžio ir Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybės – **tradicinio žmogaus ir miško ryšio Lietuvoje** – išsaugojimo.

2023 m. „Tradicinis žmogaus ir miško ryšys Lietuvoje“ įtrauktas į Lietuvos Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą. Vertybės apraše žmogaus ir miško ryšys įvardijamas kaip lietuvių prigimtinių kultūros reiškinių, kylantis iš asmeninės, bendruomeninės ir visos tautos pasaulėžiūros, žinių, įgūdžių bei praktikų visumos, taip pat kaip lietuviškosios tapatybės istorinis dėmuo.

Todėl, įgyvendinant Vyriausybės programos nuostatas, skirtas kultūros ir pilietinės tapatybės puoselėjimui, ši valstybės jau pripažinta nematerialaus kultūros paveldo vertybė turėtų būti aiškiai atspindėta Programos veiksmuose.

1. Dėl 12.16 veiksmo – kultūros paveldo objektų aplinkos gamtinių ir kraštovaizdžio vertybių išsaugojimo

12.16 punkte numatyta:

„Įgyvendinti ne mažiau kaip 2 kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo bendruomenių poreikiams projektus, steigiant kultūros paveldo kompetencijų centrus, atsižvelgiant į prisitaikymo prie klimato kaitos ir tvarios plėtros principus, skatinant visų suinteresuotų šalių dalyvavimą paveldotvarkos procesuose.“

Kultūros paveldo objektų vertė dažnai neatsiejama nuo jų aplinkos – istorinių želdynų, senų ir brandžių medžių, alėjų, parkų, kultūrinio kraštovaizdžio ir kitų gamtinių elementų.

Paveldotvarkos ar objekto pritaikymo darbai neturėtų lemti šių vertybių praradimo vien todėl, kad jos nėra atskirai įregistruotos kaip kultūros paveldo objektai. Ypač svarbu užtikrinti individualių senų ir vertingų medžių vertinimą bei realų vietos bendruomenių ir suinteresuotos visuomenės dalyvavimą prieš priimant sprendimus dėl jų šalinimo.

Siūloma redakcija

12.16 punktą išdėstyti taip:

„12.16. Įgyvendinti ne mažiau kaip 2 kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo bendruomenių poreikiams projektus, steigiant kultūros paveldo kompetencijų centrus, atsižvelgiant į prisitaikymo prie klimato kaitos, tvarios plėtros, kultūrinio kraštovaizdžio ir su kultūros paveldo objektais susijusių gamtinių vertybių, įskaitant istorinius želdynus, brandžius medžius ir medžius senolius bei kitus vietovės tapatybę formuojančius gamtinius elementus, išsaugojimo principus, skatinant visų suinteresuotų šalių dalyvavimą paveldotvarkos procesuose.“

Kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo projektuose seni, brandūs, išskirtinių matmenų, istorinę, kraštovaizdinę ar kitą reikšmingą vertę turintys medžiai, istoriniai želdynai ir kiti svarbūs gamtiniai elementai turi būti išsaugomi kaip prioritetas. Jų šalinimas gali būti numatomas tik išimtiniais, objektyviai pagrįstais atvejais, atlikus individualų arboristinį ir, kai aktualu, gamtinės bei kraštovaizdžio vertės ekspertinį vertinimą ir nustačius, kad nėra techniškai įgyvendinamos mažiau žalingos alternatyvos. Prieš priimant sprendimą dėl šių vertybių šalinimo privaloma gauti vietos bendruomenės ir suinteresuotos visuomenės sutikimą, viešai paskelbiami vertinimo duomenys, alternatyvos ir sprendimo motyvai. Neatsižvelgus į neigiamas išvadas ar esminius pasiūlymus, turi būti pateikiamas konkretus faktinis ir teisinis pagrindimas.

Registracijos kultūros paveldo, želdinių ar gamtos paveldo registruose nebuvimas savaime negali būti laikomas pagrindu konstatuoti, kad objektas neturi kultūrinės, gamtinės ar kraštovaizdinės vertės; esant tokios vertės požymių, prieš sprendimą dėl šalinimo turi būti atliekamas faktinis vertinimas vietoje, įskaitant įvertinimą, ar želdinys saugotinas ir ar atitinka gamtos paveldo objekto kriterijus.

2. Dėl 12.27 veiksmo – tradicinio žmogaus ir miško ryšio kaip Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo ir pilietinės tapatybės dalies

12.27 punkte numatyta:

„Parengti Nacionalinės kultūros darbotvarkės projektą, įtvirtinant kultūros dėmenį valstybės politikos srityse.“

Kodėl reikia keisti

Formuluotė labai plati, tačiau joje nėra atspindėta Lietuvos valstybės jau oficialiai pripažinta nematerialaus kultūros paveldo vertybė – **„Tradicinis žmogaus ir miško ryšys Lietuvoje“**.

Ši vertybė į Lietuvos Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą įtraukta kaip **„Pasaulėžiūros ir žinijos“** srities vertybė. Jos oficialiame apraše pabrėžiama, kad žmogaus ir

miško ryšys yra glaudžiai susijęs su gyvensena, tradiciniais amatais, pasaulėžiūra, elgsena ir jausena bei yra lietuviškosios tapatybės istorinis dėmuo. Taip pat pažymima, kad šiandien šios vertybės saugotojai prisideda prie miškų pažinimo, apsaugos, visuomenės sąmoningumo ir tvarios gyvensenos ugdymo.

Todėl Nacionalinės kultūros darbotvarkės rengimas yra tinkama vieta aiškiai įtvirtinti šios vertybės tęstinumą ir jos sąsają su kitomis valstybės politikos sritimis – aplinkosauga, švietimu, teritorijų planavimu, bendruomenių stiprinimu ir kultūrinio kraštovaizdžio apsauga.

Tai atitinka ir bendrą nematerialaus kultūros paveldo sampratą: UNESCO konvencijoje ir Kultūros ministerijos pateikiamame apibrėžime pabrėžiama, kad nematerialus kultūros paveldas nuolat atkuriamas bendruomenių sąveikoje **su gamta ir savo istorija** ir teikia joms tapatybės bei tęstinumo pojūtį.

Siūloma redakcija

12.27 punktą išdėstyti taip:

„12.27. Parengti Nacionalinės kultūros darbotvarkės projektą, įtvirtinant kultūros dėmenį valstybės politikos srityse, įskaitant Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių, kultūrinio kraštovaizdžio ir tradicinio žmogaus ryšio su gamta išsaugojimą ir tęstinumą, ypatingą dėmesį skiriant į Lietuvos Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą įtrauktai vertybei „Tradicionis žmogaus ir miško ryšys Lietuvoje“.“

Papildomai siūlome Nacionalinės kultūros darbotvarkės rengimo metu numatyti šios vertybės išsaugojimo ir tęstinumo priemones, siejant jas su **miškų ir senų medžių išsaugojimu, tradicinių žinių ir praktikų perdavimu, bendruomenių dalyvavimu, švietimu ir visuomenės gamtos pažinimu.**

PRAŠYMAI

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, VŠĮ „Girių inspekcija“ prašo:

1. 12.16 veiksme aiškiai įtvirtinti su kultūros paveldo objektais susijusių gamtinių ir kraštovaizdžio vertybių, ypač istorinių želdynų, brandžių medžių ir medžių senolių, išsaugojimą.
2. 12.27 veiksme aiškiai įvardyti Lietuvos Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvade esančią vertybę „**Tradicionis žmogaus ir miško ryšys Lietuvoje**“ ir numatyti jos išsaugojimą bei tęstinumą kaip Nacionalinės kultūros darbotvarkės dalį.
3. Rengiant ir įgyvendinant atitinkamas priemones užtikrinti realų jas puoselėjančių bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų ir suinteresuotos visuomenės dalyvavimą.

Miškas Lietuvoje yra ne tik gamtos išteklis ar kraštovaizdžio elementas. Valstybė pati yra pripažinusi tradicinį žmogaus ir miško ryšį Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo ir lietuviškosios tapatybės dalimi. Todėl šios vertybės išsaugojimas turi būti matomas ir valstybės kultūros politikos veiksmuose.

Pažymime, kad šios pastabos teikiamos įgyvendinant visuomenės teisę dalyvauti priimanč sprendimus aplinkosaugos klausimais. Orhuso konvencijos 8 straipsnyje numatyta,

kad rengiant vykdomojo pobūdžio teisės aktus ir bendrojo pobūdžio privalomuosius norminius aktus, galinčius turėti reikšmingą poveikį aplinkai, turi būti skatinamas veiksmingas visuomenės dalyvavimas ir, kiek įmanoma, atsižvelgiama į jo rezultatus. Mūsų veikla taip pat atitinka Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 31³⁵ straipsnyje įtvirtintą visuomenės dalyvavimo viešojo intereso klausimais sampratą, o aplinka šiame straipsnyje aiškiai priskiriama viešojo intereso klausimams.

Pagarbiai,

VšĮ „Girių inspekcija“

atstovaujama vadovo Mindaugo Docaičio

el. p. giriuinspekcija@gmail.com